

DE ZELFZWICHTER 1995

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens
december, nummer 80

Bij de voorplaat:

De molen op de voorplaat lijkt verdacht veel op een Groninger molen. Probeer u eerst eens te raden welke molen dit is. Lees dan het artikel op bladzijde 19! (foto H. Doornbos)

HET OMMELANDER ANTIQUARIAAT

geschiedenis, topografie en literatuur
Groningen-Friesland-Drenthe

in- en verkoop van boeken en
prenten

catalogus op aanvraag

Cornelis Albertsstraat 2
9901 EJ APPINGEDAM
tel: 05960-28166

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*
Fa. DOORNBOS

A-kerkhof 33 - 9712 BC Groningen
Telefoon 050-120807

Naar windmolen

Joesuwert

te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannekoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenprodukten
(ook voor zelfbakkers/sters)

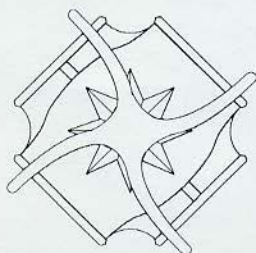

Dinsdag t/m zaterdag geopend van
13.00 - 17.00 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ 0 59 41 - 15 45

DE ZELFZWICHTER

**Jaargang 22, nummer 80
December 1995**

DE ZELFZWICHTER is het orgaan van de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens, opgericht op 4 oktober 1973. Het blad verschijnt in de maanden **maart, juni, september en december**. Aan het lidmaatschap van de Vereniging van minimaal f 25,- per jaar is het abonnement van DE ZELFZWICHTER gekoppeld. Losse nummers kosten f 2,50 exclusief porto.

Correspondentie-adressen:

- Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens, Postbus 213, 9700 AE Groningen.
- Redactie van DE ZELFZWICHTER, p/a H.A. Hachmer, Mezenlaan 43, CM Nieuwe Pekela

Adressen van het dagelijks bestuur:

T. Kalk (voorzitter), Rijksweg 148, 9743 AP Groningen, ☎ (050) 541 63 86
G.J. de Vries (secretaris), Donellenlaan 66, 9679 CG Scheemda, ☎ (0597) 59 19 31
B. Tiemens (penningmeester), Herestraat 11, 9843 AH Grijpskerk, ☎ (0594) 21 34 50

Redactie:

W.O. Bakker, Harkstede
H. Berends, Sebaldeburen
P. van Dijken, Uithuizermeeden
H.A. Hachmer, Nieuwe Pekela

Aan dit nummer werkten mee:

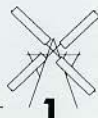
H. Blaauw, M.E. van Doornik, C.A. de Groot-van der Meulen, C.E. van der Horst,
B. Oomkens, Ronald Scheltens, J.L.J. Tersteeg,
G.J. de Vries, I. Wieringa-Spijk,
F.L. van der Zwaag

In deze ZELFZWICHTER:

Redactioneel	2
Bestuursmededelingen	3
Excursie naar de Zuidwesthoek	6
Molennieuws	11
Een storm in een glas water	14
Gildenieuws	16
Excursie van De Hollandsche Molen	17
Een molen voor Japan	19
Hoog en luchtig bezoek	22
Even stil staan bij... ..	23
Windmotoren in de provincie Groningen ...	25
Verstild verleden (deel 15)	28
Molens in Uithuizermeeden	30
Een nieuw Overijssels Molenboek	33
Over een molenverzameling	35
Molentjes	39
Molenactiviteiten kalender	39
Nieuwe leden	39
Molenwinkeltje	binnenkant omslag

Drukwerk: Drukkerij Hoekstra, Grijpskerk
Oplage: 800 exemplaren

ISSN: 1383-3340

Redactioneel

Het is nu al weer twee jaar geleden dat de heer C.E. van der Horst zijn laatste redactioneel schreef. Na acht jaar wilde hij het roer overdragen aan een jongere generatie. Twee jaar lang mag schrijver dezes dankzij dit besluit peinzen over de inhoud van Redactioneel, en soms valt dat niet mee. Twee jaar al weer, het leek wel gisteren dat de heer Van der Horst bij ons aan tafel zat. Al bladerend door oude ZELFWICHTERS valt je op dat sommige leden al een "eeuwigheid" betrokken zijn bij de vereniging. Gelukkig maar. Maar de vereniging blijft zich ook verjongen, en dat is minstens zo belangrijk. Toch is er iets dat in al die jaren NIET is gelukt. Zo werd in oude ZELFWICHTERS meerdere malen de wens uitgesproken door te groeien tot een ledental van 1000. Tot op heden is dit niet gelukt. We groeien langzaam, misschien wel tegen de verdrukking in. Wie denkt er met al het computergeweld in de wereld nog aan een molen. Gelukkig zijn er ondanks de snelle technische ontwikkelingen nog mensen te vinden die rust vinden bij de molen. Zij verwonderen zich over oude techniek en vinden dat het behouden waard. Zullen we in 2000 toch nog de 1000 halen? U kunt er aan mee werken. Als ieder lid het komende jaar één nieuw lid werft, komen we er zelfs in 1996 al aan toe. Leden zet hem op!

H. A. Hachmer

Voor het volgende nummer van DE ZELFWICHTER (maart 1996) wordt u verzocht uw kopij in te zenden vóór

12 februari 1996

Bestuursmededelingen

door G.J. de Vries

Najaarsvergaderingen voor de leden

De vergadering waarin het beleid en de begroting voor 1996 zijn besproken is gehouden op 9 november in het verenigingsgebouw bij de Hervormde kerk te Hoogkerk. Een verslag treft u elders in dit blad aan. De najaarsbijeenkomst voor de leden is gehouden in dorpshuis/jeugdherberg DE ESBORG te Scheemda op donderdag 30 november. Een verslag hierover treft u in het volgende nummer van DE ZELFWICHTER aan.

Overleg tussen molenorganisaties

Met vertegenwoordigers van STICHTING DE GRONINGER MOLEN en het GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS, afdeling Groningen zijn de gesprekken over gezamenlijke activiteiten en samenwerking voortgezet. Er is een commissie gevormd voor de voorlichting (P.R.) en een werkgroep voor de beurzen. De Groninger molendag zal in 1996 waarschijnlijk weer op een zaterdag worden georganiseerd.

Uitleen van fotolijsten en tekeningen van Sipman

De vereniging beschikt over 55 fotolijsten van huidige en verdwenen molens die tijdens beurzen en tentoonstellingen prima kunnen worden gebruikt. Voorts zijn de tien gekleurde tekeningen uit de map van de heer Sipman voorzien van een lijst.

De lijsten worden gratis uitgeleend. Per lijst dient echter een borgsom te worden betaald van f 25,-. Deze borgsom kan per cheque worden betaald. De cheque wordt teruggegeven als alle fotolijsten weer onbeschadigd worden terugbezorgd. Voor reserveringen, vragen en een lijst met foto's u kunt terecht bij G.J. de Vries, Donellenlaan 66, 9679 CG Scheemda, ☎ (0597) 5919 31 ('s avonds).

Archiefcommissie

De vrijwilligers H. Vos en L. Venema hebben intussen al veel werk verricht. De gegevens die de heer Van der Veen in het verleden over ongeveer 1400 Groninger molens heeft verzameld zijn intussen op de computer verwerkt. De gegevens worden nogmaals gecontroleerd en zullen verder worden aangevuld met onderzoek in o.a. gemeente- en waterschapsarchieven.

Vele kranteknipsels zijn reeds bewerkt en voorlopig per voormalige gemeente opgeborgen. De foto's en negatieven in het archief worden binnenkort geregistreerd om nabestellingen mogelijk te maken.

Het archiefmateriaal is reeds zo toegankelijk dat het mogelijk is, na afspraak met de heer Vos, ☎ (0597) 53 29 44, dit op dinsdag te bekijken in het waterschapshuis van het waterschap Eemsiijlvest, Westersingel 66 te Appingedam.

Huishoudelijk reglement

Onze vereniging heeft na ruim twintig jaar nog steeds geen huishoudelijk reglement. Gestreefd wordt om in de voorjaarsvergadering 1996 een ontwerp-huishoudelijk reglement te behandelen.

Verslag van de beleidsvergadering

Van de vereniging op donderdag 9 november 1995 in het verenigingsgebouw van de Nederlands Hervormde Kerk te Hoogkerk. Aanwezig waren 16 leden, waarvan 4 bestuursleden.

Opening

De voorzitter, de heer Kalk, opent de vergadering om 20.15 uur met een woord van welkom. Het aantal aanwezige leden is helaas gering. Bestuurslid Rubingh is weer thuis na een ziekenhuisopname en hem wordt beterschap gewenst.

Bericht van verhindering is binnengekomen van de dames Koster-Westervarder en Wieringa-Spijk en de heren Van Boon, Clevering, Humbert, Kosmeyer, Rubingh, Slim en Strijkstra.

Binnenkort zal er een overzicht beschikbaar zijn van de gedane suggesties van de leden in de gehouden enquête. In DE ZELFZWICHTER zal hiervan een verslag worden opgenomen.

Ingekomen stukken en mededelingen

Mededeling wordt gedaan van 2 schriftelijke en 7 mondelinge afzeggingsen voor de vergadering.

Verslag van de voorjaarsvergadering 1995

Het verslag van de voorjaarsvergadering op 20 april 1995 wordt door de secretaris, de heer De Vries, voorgelezen en vervolgens goedgekeurd

Jaarplan 1996

Over het jaarplan 1996 worden diverse vragen gesteld. De vereniging zet zich onder meer in voor de huidige 83 molens in de provincie. Er is

in het verleden al teveel afgebroken. De ontwikkelingen en plannen van de moleneigenaren zullen kritisch worden gevolgd. De vereniging heeft vele idealen, maar is toch beperkt in zijn mogelijkheden.

De Amerikaanse windmotor wordt in de winterperiode geconserveerd. Momenteel wordt gewerkt aan subsidieverzoeken voor de herbouw.

Door het verzagen van meerpalen zal wellicht ook hout kunnen worden verkregen voor de opbouw van een spinnekoppoldermolen.

Er zijn nog enkele weidemolens in onze provincie (Den Ham en Leens). Nieuwe weidemolens zijn echter welkom. De heer De Jong kan hiervoor een tekening leveren.

Voor het molenrestant in Ten Boer zijn door de STICHTING GRONINGER MOLENVRIENDEN plannen bij enkele instanties ingediend om er een molenmuseum van te maken. Bij overige molenrestanten zal hulp worden verleend als er een groep mensen zich hiervoor gaat inzetten.

De inventarisatie van de molenrestanten is vertraagd. De archiefcommissie krijgt binnenkort materiaal van de heer De Jong.

Voor zover mogelijk werden vragen beantwoord over de biotoop en de plannen rond de Kloostermolen te Garrelsweer.

Het jaarplan wordt aanvaard door de aanwezige leden. Het volgende jaarplan zal wat anders van opzet worden.

Begroting 1996

Penningmeester, mw. B. Tiemens geeft uitleg over de begroting 1996. De post diversen betreft een aanvulling van het molenfonds. De begroting wordt door de aanwezigen goedgekeurd.

Benoeming bestuurslid

De heer H. Vos uit Bellingwolde wordt bij acclamatie verkozen tot bestuurslid in de vacature van de heer Duym die dit voorjaar is afgetreden.

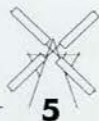
Rondvraag

Gevraagd wordt naar de geruchten vanuit Drenthe dat de Nationale Molendag zal worden losgekoppeld van de Nationale Fietsdag. De aanwezigen vinden dit een slecht idee. Er zal naar worden geïnformeerd bij de vereniging DE HOLLANDSCHE MOLEN.

Voor bijzondere molenactiviteiten is materiaal beschikbaar van de vereniging en de STICHTING DE GRONINGER MOLEN.

Sluiting

Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter, de heer Kalk, om 22.00 uur de vergadering en wenst iedereen wel thuis.

Molenexcursie naar de Zuid-Westhoek van Fryslân

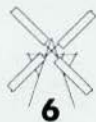
Van twee enthousiaste leden kregen we een verslag over de molenexcursie die door onze vereniging was georganiseerd op 23 september. Het eerste verslag is van Ronald Scheltens (13 jaar). Op zijn wijze verhaald hij over zijn eerste molenreis. Het tweede verslag is van de hand van Martin van Doornik. Dit verslag is eveneens het lezen waard.

Ik ben nu ongeveer 3 jaar gek op molens en alles wat daar mee te maken heeft. Ik help vrijwel iedere zaterdag bij Schaafsma op de OLINGER KOLONIEMOLEN te Laskwerd. Als Schaafsma niet gaat, help ik Schuurman op DE MEERVOGEL te Hoeksmeer. Ik mocht alleen mee met de excursie op 23 september als Schaafsma ook mee ging. Hij kon mee en ik dus ook. Het was mijn eerste excursie en zeker niet mijn laatste! Eindelijk was het zover. We waren om 8 uur in Groningen, waar we nog 10 tot 15 minuten op de bussen van Rapide Tours moesten wachten. De bus waar Schaafsma en ik in zaten vertrok iets eerder. In het begin van de dag was het regenachtig weer, maar later klaarde het helemaal op. We reden eerst naar Heerenveen om

Ybema's molen
(foto: MEvD, 23 september 1995)

de koren- en pelmolen WELGELEGEN te bezoeken. De molen draaide niet en in de kap werd duidelijk waarom. De koningspil hing met touwen aan de bovenas. In 1896 is de molen 5 meter verhoogd en in 1974 geheel gerestaureerd. Na ongeveer 20 minuten vertrokken we richting Woudsend. Onderweg zagen we een wijkje van de DE SCHARMOLEN die veel last heeft van windbelemmering. In Woudsend gingen we thee of koffie drinken met een stuk oranje koek erbij in het gemeenschapshuis de Driuwpolle. Daarna kon je op eigen gelegenheid de twee molens in

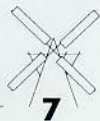
Woudsend bezoeken. Ik ging het eerst naar de korenmolen 't LAM. Een forse molen met een mooi schilderij van een lammetje boven de toegangsdeur en een groot kruirad. De molen is gebouwd tussen 1650 en 1700. Er wordt nog geregeld gemalen voor de bakker. De andere molen is DE JAGER, een zaagmolen. Hij lijkt veel op de molen van Woltersum. Beide molens zijn met riet gedekt. Het werd tijd om te gaan. We reden over de dijk en door mooie stukjes bos. Onderweg reden we een spinnekop met stelling voorbij. Het molentje stond stil door een mankement, anders hadden we hem bezocht. We reden verder naar Workum en kwamen vlak lang de NIJLANDERMOLEN. In Workum parkeerden we de bus en liepen verder naar café-restaurant de Petiele voor een warme maaltijd. Na het eten kregen we even tijd om rond te kijken. We vertrokken weer en reden naar de BABUURSTERMOLEN in Tjerkwerd. Het is een zeer interessante molen met op de romp stenen leien en op de kap zink en het hele staartwerk is groen geverfd. In het wit gepleisterde molenhuis is een expositie over waterbeheersing in Friesland. De molen bemaalde tot 1990 de polder. Dit werd toen overgenomen door een gemaal. We vertrokken en reden via YBEMA'S molen voor een fotostop naar Sloten. De molen die we daar zouden bezichtigen stond stil en was helaas gesloten. Toen we nog even hadden rondgekeken werd het tijd om naar huis terug te keren en om 7 uur waren we in Groningen.

P.S. Aan de organisatoren: Ga Zo Door!!

Zaterdag 23 september 1995 vertrokken twee bijna volle bussen om 8.20 uur vanaf de traditionele opstelplaats, het NS-Hoofdstation van Groningen. Het was die ochtend druilerig regenweer en wij vreesden dat dit onze stemming zou gaan drukken, gelukkig onterecht. De in onderstaande artikel vermelde plaatsnamen zijn in het Fries geschreven, veel plezier dus met het vertalen!

Via Drachten gingen we naar It Hearrenfean, waar molen WELGELEGEN, na het wringen door de smalle straten, werd bereikt. Hij is gebouwd in 1849 door een Overijsselse molenmaker, vandaar het kale stenen onderstuk zonder pilasters, wat wij in de noordelijke provincies gewend zijn. De stelling rustte eerst op 24 schoren, bij het verhogen van de molen in 1898 is een kraaiepoten-stelling aangebracht. De 24 oude

aanzetten in het muurwerk zijn nog zichtbaar. Molen WELGELEGEN is geregeld in bedrijf voor de warme bakkers en tevens worden er lessen gegeven aan vrijwilligers in opleiding. Dat de molen stil stond lag niet aan de windstilte. Wegens een onderhoudsbeurt aan de taatspot was de koningspil namelijk aan de bovenas opgetakeld. De molen is enkele jaren geleden prachtig gerestaureerd. Wat ons opviel, is dat de middelste van de drie legeringsbalklagen geen korbelen heeft. Het rietdek steekt bijna een meter over het houten tussenstuk. Hierdoor kun je goed schuilen tijdens de regen op de stelling!

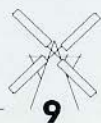
De
Babuurstermolen
met volle zeilen.
(foto: MEVD, 23
september 1995)

Via De Jouwer en Sint Nyk ging de tocht naar de tweede bestemming, Waldsein. Daar staan twee molens, maar eerst gingen we koffie drinken met een oranjeboek erbij in de zaal van het multifunctionele centrum De Driuwpolle. Het weer klaarde op en de lucht werd langzamerhand blauw. Koren- en pelmolen 't LAM dateert uit de 18e eeuw; het precieze bouwjaar is niet bekend. Hij is als korenmolen geregeld in bedrijf. Aan het herinrichten van de vroegere pellerij wordt gewerkt, want een gloednieuwe pelspil staat op plaatsing te wachten. De lange spruit loopt hier merkwaardig onder de voeghouten door. De kap heeft Zaanse kenmerken, compleet met een wolkenpartij op de windpeluw. De kap kruit volgens de vrijwillige molenaar gruwelijk zwaar, omdat de niet erg vlakke overring maar contact heeft op vijf van de 16 kruineuten!

Het interieur van de bekende houtzaagmolen DE JAGER maakt een oude indruk, de zaagschuur is gezellig rommelig, alsof de houtzagers van weleer hun werk hebben onderbroken voor een pauze. De roeden zijn pas voorzien van het systeem-Fauël, want de Oudhollandse windborden lagen nog binnen. De molen is wat aan de nauwe kant. Al met al een leuke zaagmolen met een zeer authentiek interieur! De fraaie mole-naarswoning is in gebruik als zeilschool, daarnaast liggen pittoreske arbeiderswoninkjes. Iets wat bij andere zaagmolens een hele zeldzaamheid is.

De bussen werden weer gestart voor een fraaie tocht door het Gaasterlân. Ik ben daar nooit eerder geweest. Het is een zeer verrassend landschap, ietwat heuvelachtig met bossen, nogal on-Fries, ondanks de daar aanwezige typische Friese boerderijen. De weg ging voor een deel langs het IJsselmeer. Hierbij hadden we door de hoge ligging een pracht vergezicht op de vele zeilschepen, ja zelfs waren er indrukwekkende drie- en viermasters bij. Even voor Starum draaiden we in de noordelijke richting. Jammer genoeg konden wij geen foto maken van de interessante spinnekop-stellingkorenmolen DE VLIJT te Koudum. Hij is in 1986 hier neergezet als opvolger van een in 1938 gesloopt exemplaar. Het bovengedeelte van de molen stond eerder als 't OP te Oppenhuizen onder Snits, die ik in 1971 al heb gefotografeerd. Door het oprukkende industrieterrein moest hij daar verdwijnen.

Onderweg zagen wij de karakteristieke kerktoeren van Hylpen en even later minderden onze bussen vaart langs de NYLÄNNERMOLLEN ten zuiden van Warkum. Net als in Waldsein heeft deze molen ook de lange spruit onder de voeghouten. Opvallend zijn de banaangeel-gesausde veldmuren. Het is een flinke poldermolen met een vlucht van 22,40 meter. Warkum is een prachtig stadje met de imposante St. Gertudiskerk met

losstaande toren. Verder zijn er fraaie 17e-eeuwse gevels te bewonderen. In het restaurant De Petiele werden onze magen gevuld, waarna de deelnemers de tijd hadden om door Warkum rond te kuieren of een bezoek te brengen aan het er tegenover gelegen Jopie Huisman's Museum. Een museum gewijd aan een nog in leven zijnde kunstschilder is geen alledaags verschijnsel. Zijn diep indrukwekkende werken zijn erg interessant.

Even ten noorden van dit stadje maakten wij een fotostop bij de kleine YBEMA'S MOLEN uit 1899 met een vlucht van 10,20 meter, wel wat anders dan zijn grote broer die wij voor Warkum hebben gezien. De volgende molen is de bekende BABUURSTER MOLEN ten zuiden van Boalsert. Via een primitief bruggetje en een paadje door de weilanden is hij te bereiken. De kap is met zinkplaten bedekt en het achtkant is met paarsachtig grijze leipannen gedekt, een vreemde eend in de bijt tussen de vele andere Friese poldermolens. Hij dateert uit 1882 en heeft een zeer gaaf achtkant. DE BABUURSTER draaide onbelast trage rondjes. De molenbiotoop is subliem te noemen, maar het landschap wordt, naar mijn mening, helaas ontsierd door enkele moderne windturbines. In de verte konden wij de MOLEN VAN LONJÉ ontwaren, die tijdens onze excursie van 1987 was aangedaan. De molenaarswoning staat op slechts enkele meters van de draaiende roeden. Tot mijn teleurstelling is het oorspronkelijke interieur volledig uitgebroken om er een expositieruimte van te maken. Doodzonde! De zon scheen prachtig, maar het was koud in het huisje met de dunne muren. Vele deelnemers gingen in de zon lekker op het gras liggen. Vervolgens werd onze route voortgezet in de zuidoostelijke richting. Via Koudum ging het naar Sleat.

Sleat is een zeer pittoresk vestingstadje, nagenoeg zonder storende nieuwbouwwijken, midden in de Friese weilanden gelegen. Alleen een lelijk fabrieksgebouw aan de noordoostkant van de vesting verstoort het geheel. Een grachtje met leuke oude geveltjes en aan weerszijden smalle met keien geplaveide straatjes deelde Sleat in tweeën. Bij het café Het Bolwerk werd er koffie gedronken. Links aan het eind van de gracht, bij het bruggetje met schandpaal, staat de korenmolen van Sleat uit 1755. Het is een kleine achtkante stellingmolen met houten onderstuk en verticale stellingpalen. Pas gerestaureerd staat hij er keurig bij. Het liep tegen zes uur 's middags, dus was de deur helaas op slot. Een molenmaker die tevens op deze molen als vrijwilliger actief was, had mij eerder verteld dat de molen sinds kort een gaffelwiel in het luiwerk erbij heeft gekregen.

Na afloop keerde het gezelschap in uitgelaten stemming weer huiswaarts. Met dank aan onze excursieleiders Gerard Koster, de heer F.L. Humbert en de buschauffeurs.

Molennieuws

De nummers bij deze molennieuwtjes verwijzen naar het molennummer in de tweede druk (1981) van het Groninger Molenboek.

32. Korenmolen De Lelie te Eenrum

Aan de kostbare restauratie van deze hoge molen is nu een eind gekomen. Er is veel gebeurd: het oude achtkant is op diverse plaatsen versterkt door middel van een kunstharsprocedé van de firma RENOFORS; er is een nieuwe kap geplaatst; op de bestaande roeden is het oudhollands hekwerk geheel vernieuwd; het stenen onderachtkant is opnieuw ingevoegd; er is nieuw dakleer op het bovenachtkant aangebracht; de staart en een lange schoor zijn vervangen en tot slot veel schilderwerk.

Op zaterdag 21 oktober jl. vond de feestelijke heropening plaats door het lichten van de vang door directeur J. Broekema van de plaatselijke SNS-bank. Daarvoor had voorzitter J. Slim van de STICHTING DE GRONINGER MOLEN een toespraak gehouden. Er was veel belangstelling uit het dorp en de wijde omgeving. Velen wilden de gerestaureerde molen bezichtigen.

Vrijwilliger Martin van Doornik heeft afscheid van DE LELIE genomen, maar blijft actief op de koren- en pelmolen DE JONGE HENDRIK te Den Andel.

DE LELIE is thans voorzien van vier vrijwilligers in opleiding (van instructeur D.J. Tinga) die, uiteraard onder toezicht van de vaste vrijwilliger Tom Baars, de molen zullen laten draaien.

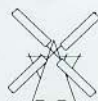
42. Poldermolen De Eendracht te Sebaldeburen

Molenmakerij Dunning plaatste hier in opdracht van molenstichting Westerkwartier e.o. een nieuw taatslager onder de koningspil en de maalspil. Beide lagers zijn uitgevoerd als moderne druklagers. Tevens werd de as opgetempeld.

Momenteel is de stichting in afwachting van subsidiegelden om de kap van de molen en het gevlucht te kunnen restaureren. Deze werkzaamheden zijn voorzien in 1996.

80. Korenmolen De Zwaluw te Nieuwe Pekela

Terwijl in Oude Pekela de vlag werd uitgestoken, heeft mulder Pot zijn molen in de rouw gezet. De wieken van de molen met een Ten Have roede zijn erg slecht. Draaien is niet meer verantwoord. Bovendien heeft de molen last van lekkage en houtrot. Met een

groot zeil wordt de molen provisorisch waterdicht gehouden. De totale opknapkosten lopen al op tot f 250.000,-. Voor mulder Pot een niet te dragen last. Met het in de rouwstand zetten van de molen wil de molenaar zijn ongenoegen kenbaar maken over het beleid van de gemeente Pekela. Al meerdere malen heeft hij daar aan de bel getrokken, maar Pekela heeft tot op heden nog niet laten weten wanneer de restauratie kan worden uitgevoerd. Men wacht blijkbaar liever tot het te laat is, aldus Pot. Hij hoopt dat het geen herhaling wordt van de jaren zeventig toen zijn vader acht jaar op restauratie moest wachten.

*Korenmolen De
Zwaluw te Nieuwe
Pekela in betere
tijden.
(Prentbriefkaart
collectie HAH)*

92. Korenmolen *De Onrust* te Oude Pekela

In Oude Pekela werd door de vrijwilligers de vlag uitgestoken. Een restauratie die nog ver weg leek, kan dit jaar nog worden uitgevoerd. Molenmakerij Doornbosch uit Adorp is begonnen met de omvangrijke restauratie van molen **DE ONRUST**. De kap wordt bijna geheel vernieuwd. Delen van achtkantstijlen worden

vervangen en de houtworm zal worden bestreden. De molen krijgt tevens een nieuw boventafelement en kruiring. De door de vrijwilligers opgezette actie loopt nog steeds succesvol.

127. Poldermolen Weddermarke te Wedderbergen

Op 7 september jl. werden het rondmaalcircuit en de waterinlaat bij de poldermolen WEDDERMARKE officieel in gebruik gesteld. Het WATERSCHAP DOLLARDZIJLVEST, dat de molen nog in eigendom heeft, heeft er een waar feest van gemaakt. Verschillende sprekers voerden het woord.

132. Korenmolen Edens te Winschoten

Molen *Edens*, met bouwjaar 1763 de oudste molen in de provincie, heeft een grote onderhoudsbeurt ondergaan. Ze is geschilderd, de korte schoren de voorzomen en een aantal heklatten zijn vernieuwd. Op 7 oktober jl. is de molen op feestelijke wijze opnieuw in gebruik genomen. Het werk is uitgevoerd door molenmakersbedrijf MOLEMA te Scheemda. Wethouder Bruins lichtte samen met molenaar Klaas Strijk de vang. In de molen waren exposities en verkoopstandjes ingericht. Voor de molen bakten de Onstwedder Garven brood en spekkendikken. Er was een behoorlijke publieke belangstelling.

noot redactie:

Voor molennieuws zijn wij voor een groot deel afhankelijk van de kopij die leden ons sturen. Vooral vrijwilligers die iets over hun molen hebben te vertellen worden verzocht kopij in te zenden of contact op te nemen met de redactie.

Een storm in een glas water

(voor een goed doel)

door H.A. Hachmer

Het onderstaande ontsproot zo maar in mijn wilde grijze massa. Het zal wel een utopie blijven. In molenland heerst immers windstilte, soms verstoort door een kalm briesje. Is het niet tijd voor een klimaat-verandering en wat meer herfstwind?

Onder het motto RUIMTE VOOR MOLENS werd in het afgelopen jaar door DE HOLLANDSCHE MOLEN de aandacht gevestigd op de omgeving van molens, met een mooi woord biotoop geheten. Een heus reclamebureau ontwierp het logo voor de campagne. Folders, ballonnen, affiches en T-shirts bedrukt met logo gingen bij de molenliefhebbers grif over de toonbank. De campagne was echter niet bedoeld om voor eigen parochie te preken. Die weet allang dat je een molen niet moet wegstoppen achter bomen en muren. Niet leden en ambtenaren moesten zich bewust worden van de aantasting van de molenbiotoop. Daarom werd ook de hogere en lagere overheid benaderd. Een rapport, zoals het in die kringen hoort, met de titel RUIMTE VOOR MOLENS werd op 10 mei bij de KORTRIJKSE MOLEN te Breukelen gepresenteerd.

De folder RUIMTE VOOR MOLENS kwam je in bijna elke molen tegen. De animo onder eigen leden was dus groot. Sommige vrijwilligers gaven uitgebreid tekst en uitleg aan de bezoekers.

Toch vraag ik mij af wat het succes is geweest van deze campagne. Goed, DE HOLLANDSCHE MOLEN was even op TV. Er stonden kleine stukjes in grote dagbladen en onze eigen DERK JAN TINGA verscheen uitgebreid in TV- Noord, maar wat is het effect?!

Bij de ambtenaren ligt het rapport al lang weer in de onderste la. Plannen van projectontwikkelaars en de groen lobby liggen weer bovenaan.

Volgens mij zijn molenorganisaties veel te braaf. Andere organisaties weten beter hoe het moet. Met zielige beestjes, zure bomen of zure bommen haal je de TV en kun je scoren. Er wordt zelfs geld ingezameld. Ook ludieke en harde acties werken.

Daarom, molenorganisaties houd op met dat halfzachte gedoe.

Hieronder volgen enkele suggesties voor een nieuwe campagne en een ander beleid.

Het bestuur van DE HOLLANDSCHE MOLEN besluit de "sch" te schrappen en gaat voortaan door het leven als Hollandse Molen, een moderne vereniging die zich inzet voor de Nederlandse molen.

We gaan massaal met ronkende kettingzagen naar Den Haag. Weg met die bomen, weg met die gebouwen, "Zicht op de molen" dat is de eis!!!! Een affiche met een bekende dame in D-cup voor een molen wordt door een groot reclamebureau als ondersteuning van de actie ZICHT OP DE MOLEN gratis landelijk verspreid. Bushokjes worden leeg geroofd, de drukker kan er niet tegen werken.

Tijdens een uren durende TV-show wordt geld ingezameld onder het motto *Redt molen "HET KALF", voor het verdrongen is*. Redacteur H.H. te N. P. van de ZZ. wordt gearresteerd na het stelen van molenbedreigende bestemmingsplannen. Hevig geëmotioneerd wordt zijn lijdensweg door NOVA gevolgd. "Zo ga je met criminelen om, maar niet met mensen die strijden voor het goede doel", weet hij uit te brengen. Na vrijlating wordt hij bedolven onder bloemen van de hele buurt. NOVA, NIEUWSLIJN en het HART VAN NEDERLAND zijn van de partij.

Weer een molenbiotoop onvriendelijke vergelijking!

*Twee foto's van koren- en pelmolen De Onrust te Oude Pekela.
foto genomen voor 1945*

foto met opkomend groen uit 1959

(foto's: WOB)

Gildenieuws

door B. Oomkens

Bijeenkomst vrijwillige molenaars

Op 30 september jl. hield de afdeling Groningen van het GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS een contactbijeenkomst in het Museum stoomgemaal te Winschoter Oostereinde. Na de gebruikelijke ontvangst met koffie en koek vertelde één van de bestuursleden van de Stichting Museum Stoomgemaal over de oprichting van de Stichting, de overname van het verwaarloosde gemaal van het waterschap en de verschillende restauraties. In eerste instantie werden de stoommachine, de ketel en verdere installaties door vrijwilligers opgeknapt. Veel steun werd ondervonden van verschillende grote bedrijven. Een van de bestuursleden van de stichting was leraar aan een technische school en organiseerde dat zijn leerlingen als praktijkoefening aan het stoomgemaal mochten werken. Vervolgens werden de hoge schoorsteenpijp en de gebouwen in het kader van de Herinrichting Oost-Groningen gerestaureerd en daarna de waterlopen met kademuren. De vroegere kolenloods werd herbouwd en is nu als instructie ruimte in gebruik. Tevens kwam er een overstort op het Beertsterdiep. Als laatste onderdeel kwam de revisie van de grote elektromotor aan de beurt. De exploitatie van het stoomgemaal is een kostbare zaak. De kolen en de elektriciteit vergen jaarlijks grote bedragen. Voor het dagelijks beheer is er een gesubsidieerde kracht. De vroegere machinistenwoning wordt bewoond door de conciërge, die toezicht op het complex houdt. De vorige eigenaar, het Waterschap Dollardzijvest, verleent een belangrijke financiële steun. Het laten draaien gebeurt door bestuursleden en vrijwilligers van de Stichting.

Daarna werden de gebouwen, schoorsteen, waterlopen en de inrichting bekeken, waarbij het bestuurslid ook een uitvoerige toelichting gaf. Speciaal voor ons werd de elektromotor nog even gestart. Alles zag er goed onderhouden en schoon uit. Men kan ook in het stoomgemaal trouwen.

Jammer genoeg viel deze bijeenkomst samen met de excursie van DE HOLLANDSCHE MOLEN, die dit jaar door delen van de provincies Drente

en Groningen voerde. Diverse vrijwilligers hadden daarom hun molen in bedrijf? Er waren 24 deelnemers.

De geslaagde excursie werd besloten met het nuttigen van een drankje. Voor de mensen die verhinderd waren: het stoomgemaal is 's zomers tegen entree open voor het publiek; in het weekend is het in bedrijf. De eerste twee zondagen in de maand met behulp van de elektromotor; overige weekeinden is de stoommachine in werking. Vooraf bellen met (0597) 42 50 70 is aan te raden.

Najaarsexamen

Op 6 oktober jl. werden op de korenmolen Ganzedijk de najaarsexamens gehouden. De resultaten van onze 3 kandidaten waren helaas teleurstellend. De heer Harm Prenger slaagde. Eén kandidaat moet de praktijk overdoen, de andere praktijk en theorie.

Basiscursus

Verwacht wordt, dat eind dit jaar/begin 1996 de volgende aanvulling op de basiscursus aan de leden en de S-donateurs kan worden toegezonden.

Excursie van De Hollandsche Molen

door J.L.J. Tersteeg

In onderstaand verslag hoop ik duidelijk te kunnen maken wat een afgang het voor het GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS is als men tijdens de jaarlijkse excursie van DE HOLLANDSCHE MOLEN niet eens de moeite heeft genomen om zijn/haar molen in bedrijf te stellen. Men moet zich goed realiseren dat men juist op zo'n dag in bedrijf zijnde molens wil zien en fotograferen. Al met al heb ik slechts drie in bedrijf zijnde molens kunnen fotograferen...

Als fotograaf van molens en in het bijzonder voor DE HOLLANDSCHE MOLENS rijd ik de route welke de bussen rijden altijd met eigen vervoer om wat extra foto's van malende / draaiende molens te kunnen maken. Om zoveel mogelijk molens te kunnen bezoeken en te fotograferen waren we al op vrijdag 29 september 1995 naar het noorden gereden en hebben overnacht in het Van der Valk Motel te Westerbroek. Dan

waren we gelijk midden in het te bezoeken gebied, waar de excursie de volgende dag zou plaatsvinden. Zaterdag 30 september zijn we tijdig opgestaan en weggereden, want op deze dag zouden de molens in deze omgeving toch minstens opgezeild zijn en malen of op zijn minst draaien! Een prachtige gelegenheid om eens wat goede foto's te maken, zo dachten we...

Vanuit Westerbroek eerst naar Noorderhoogebrug waar de WILHELMINA juist in bedrijf werd gesteld door vrijwilliger Berghuis. Hierna doorgereden naar Adorp en hier begon de eerste teleurstelling al. De molen stond stil. Dan maar doorrijden naar Zuidwolde, waar toch zeker wel molens in bedrijf zouden zijn, zoals KONINGSLAAGTE, 'T WITTE LAM en de KRIMSTERMOLEN. Helaas ook hier weer een grote teleurstelling, want geen van de molens was in bedrijf. Dan maar naar de NOORDERMOLEN. Deze was wel in bedrijf, maar het toegangspad was nergens te vinden. Hierna doorgereden naar Garmerwolde, waar vrijwilliger Noot aanwezig was. Via Thesinge (stond stil), Ten Boer (stond stil), Ten Post (stond stil), Woltersum (stond stil) terug naar het Van der Valkmotel voor de lunch. Na de lunch nog maar eens een poging gedaan om een aantal in bedrijf zijnde molens te fotograferen. Via Kolham (stond nog steeds stil) naar Slochteren, waar toch zeker een aantal molens in bedrijf zou zijn. Helaas weer een grote teleurstelling. Alle drie molens stonden stil. Hierna doorgereden naar Hoeksmeer, waar de molen inmiddels in bedrijf was gesteld. Daarna nog eens een poging gedaan in Woltersum (stond nog steeds stil), Ten Boer (stond nog steeds stil). Tijdens de lunch hoorden we dat er een molen-opening was in Surhuisterveen. Na de vele teleurstellingen in Groningen zijn we daarna maar naar Friesland gereden.

(noot redactie : wie reageert??)

Een molen voor Japan

door C.A. de Groot-van der Meulen

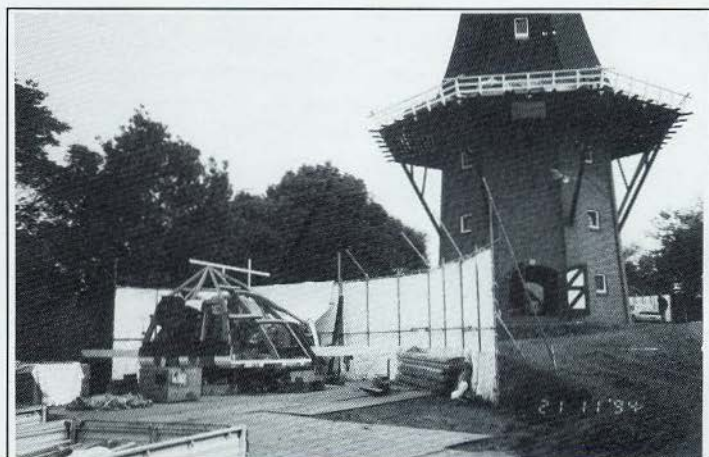

YUME....DE DROOM...., dit is de naam van de achtkante bovenkruier met een vlucht van 24 meter, die in de loop van 1994 verrees boven de stad Shinnanyo in het zuidwesten van Japan. De plaats ligt ongeveer 80 kilometer ten westen van Hiroshima. YUME, de droom van het gemeentebestuur en de gekozen burgemeester van een Japanse stad met 25.000 inwoners. Een stad die vriendschappelijke banden onderhoudt met Delfzijl. Industriële banden bestonden reeds geruime tijd. Ook Shinnanyo is een haven- en industriestad en AKZO heeft een joint-venture met een Japans bedrijf.

Door de contacten was er behoefte aan een "landmark", een symbool dat zowel de band met Nederland als de industriële bedrijvigheid van verre moest markeren. Voortvarend als een industriestad kan zijn, werd dit symbool gerealiseerd door een molen op ware grootte te bouwen en hiervoor diende molen EOLUS te Farmsum als voorbeeld. Deze replica gebouwd door firma Verbij te Hoogmade, werd gepland bovenop een berg achter het havenfront als bekroning van een aan te leggen volkspark. Verbij was overigens geen onbekende in Japan. Hij heeft een Japanse echtgenoot en bouwde reeds molens te Osaka, Hamasa en Sakura.

De kap van de Yume in aanbouw voor de molen. De foto werd op 21 november 1994 genomen. Al het blad zat toen nog aan de bomen.

*foto:
H. Doornbos*

Zo verrees dus ook te Shinnanyo, op een voor Nederlanders wat ongewone plaats, een duidelijk zichtbare landmarkering, een molen zichtbaar van verre afstand over zee en land, met draaiende wieken en witte zeilen, bij nacht badend in veelkleurig floodlight. Waarlijk een indrukwekkend gezicht!

Op 6 augustus 1995 vond de officiële opening van de molen plaats. Voor deze gelegenheid reisde een Delfzijlse delegatie, bestaande uit gemeentelijke vertegenwoordigers, de leden van de boerenkapel van het muziekkorps Koningin Wilhelmina uit Farmsum en enige leden van de jeugdafdeling af naar Shinnanyo. De delegatie werd in Japan op grootse wijze ontvangen. Er werden uitstapjes georganiseerd naar schone fabrieken en sprookjesachtige grotten, oude landhuizen van de samoerai en beroemde Japanse tuinen. Er werden banketten aangericht en cadeaus overhandigd. De delegatie bracht een bezoek aan Hiroshima en het heilige eiland Imasjima.

Maar daar ging het natuurlijk niet om. Het echte feest en de apotheose van het bezoek was de opening van de molen. Dit gebeurde in de tegenwoordigheid van vele officials, waaronder ministers en de Nederlandse ambassadeur in Japan.

Trots zwierde de YUME zijn wieken rond onder de hoede van drie in Nederland opgeleide Japanse molenaars. Zeer schoon en nieuw geverfd in heldere kleuren, gebouwd van duurzaam hardhout en Groninger steen, stond hij met een extra fundering van een speciale betonconstructie metersdiep in de berg gefundeerd als preventie tegen aardbevingen. De glanzende vloeren van teakhout mochten alleen betreden worden op kousevoeten of slofjes. De brede trappen omhoog naar de zwichtstelling en kap zijn slechts toegankelijk voor de molenaars en bezoekers met een speciaal pasje. De mooie buitenafwerking met klinkers, de oudhollandse lantaarns en de gietijzeren bankjes langs de toegangsweg, die tot rust noden, gaven de talrijke wandelaars en aanwezigen in het park een prachtige indruk van Nederland. Hier speelde een draaiorgel een Hollands wijsje, daar klingelde een carillon. En dan was er nog het fraaie uitzicht over de stad, de industrieën en de eilanden voor de kust.

De opening van de molen was een speciale "Hollanddag" met kraampjes waar men klompen kon beschilderen en demonstraties van Hollandse spelen. De aanwezige Delfzijlsters en Farmsummers kregen een brok in de keel toen, na het knippen van de linten en het vuurwerk bovenuit de molenkap, onze KONINGIN WILHELMINA door openzwaaiende deuren van de molen naar buiten marcheerde onder het spelen van TULPEN UIT AMSTERDAM.

Op de eerste verdieping van de YUME was het cadeau van de gemeente Delfzijl aan Shinnanyo te bewonderen; een huiskamerinterieur zoals aan

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

Al meer dan 25 jaar
vakmanschap

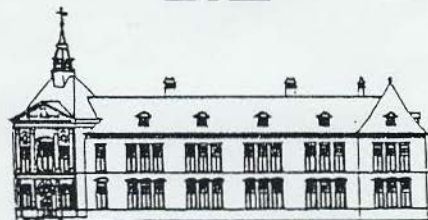
- Boerderijen ● Bungalows
- Villa's ● Molens
- Recreatiebungalows
- Tevens golfplaatbedekking

Ook voor reparatie & onderhoud

05906 - 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

VEENKOLONIAAL MUSEUM

VEENDAM

Openingstijden

maandag gesloten, dinsdag t/m vrijdag:
11.00-17.00 uur, zaterdag en zondag 14.00-17.00 uur

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN *De Hoop*

Woldweg 70, Kropswolde

Voor de zelfbakkers(sters):

- * volkorenmeel
- * tarwebloem
- * viergranenmeel
- * pannekoekmeel
- * boekweitmeel

geopend:

Di. t/m vr. 13.30-17.00 uur

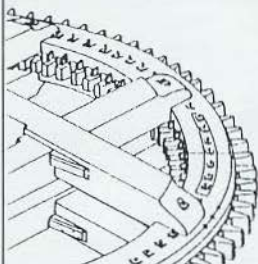
Zat. 09.00-12.00 en 13.30-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
telefoon 0 59 80 - 9 49 53

MOLENMAKERS-
BEDRIJF

Roemeling
en
Molema

KERKLAAN 5, SCHEEMDA
TELEFOON 05979-1660

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor Molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon 05700-12353

P. REITSEMA

AMBACHTELIJK MOLENAAR

Schipvaart 36
9883 PR OLDEHOVE

Producent van diverse soorten meel, zoals:

- VOLKOREN TARWEMEEL
- MEERGRANENMEEL
- GEPLETTE TARWE
- ROGGEBOEM
- ROGGE
- HAVER
- LIJNZAAD
- PANNEKOEKMEEL

De molen is voorzien van een pellerij, zodat we nog de OUDERWETSE GORT voor u hebben.

Molen "De Leeuw"
Oldehove Tel. 0 59 49 - 16 28

DE KAMERSPECIALIST

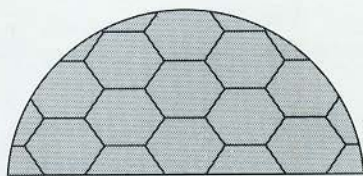
**HUUR
VERHUUR
ADVIEZEN
BEMIDDELING**

**Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspanden.
Gespecialiseerd in Kamerverhuur.**

Eendrachtskade N.Z. 25
9718 BB Groningen
☎ 050 - 13 34 16
Geopend : 10-12 en 13-17.30 uur

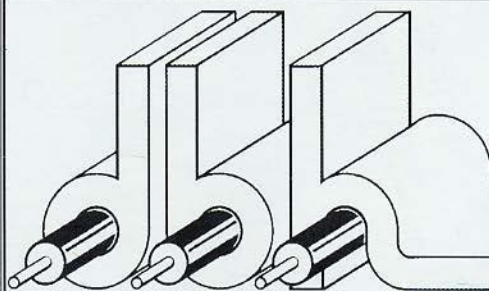
LAMON

- Betonrenovatie
- Gevelherstel en -impregnering
- Kelderafdichting
- Houtworm- en zwambestrijding

LAMON

Produktieweg 8 9301 ZS Roden
Telefoon 05908 - 12400
Fax 05908 - 12988

DRUKKERIJ & BOEKHANDEL

HOEKSTRA

Maakt druk werk van al uw drukwerk!

- * *Handelsdrukwerk*
- * *Familiedrukwerk*
- * *Verenigingsdrukwerk*
- * *Brochures, programma- en jubileumboekjes*

Vraagt vrijblijvend prijsopgave ...

Herestraat 41 - Gripskerk - tel. 05947-12253

Rabobank

Voor een hypotheek op maat

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel

Hondensport

Vogelzaden, Vogels

Aquariumbenodigdheden

Hengelsportartikelen

en alles voor Uw huisdieren

Rijksstraatweg 135

Telef. 344816

HAREN (Gr.)

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Wij hebben
een grote collectie
geboortekado's, zoals:

*kindercouverts,
rammelaars,
spaarpotten,
servetbanden,
paplepels en
geboortebekers
in zilver en pleet.*

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER REPKO

Herestraat 4

Groningen

tel. 050 - 129131

Rabobank

Voor een spaarvorm die bij u past

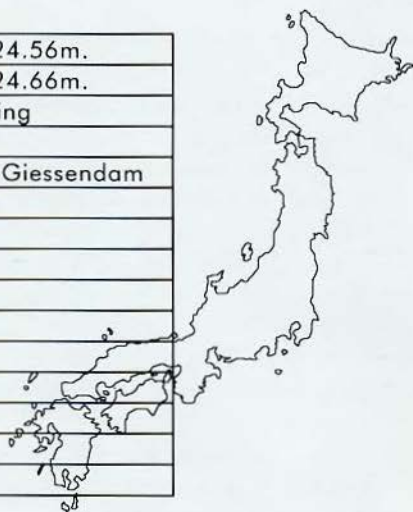
het begin van deze eeuw veel voorkwam. Ook was er een afdeling boerengereedschap. Veel Japanners keken vol bewondering en verbazing naar de lange Goudse pijpen of een demonstratie op het spinnewiel, terwijl heel wat leuke Japanse meisjes zich graag lieten fotograferen in ouderwetse Nederlandse kleren en klompen.

In de molen, gelegen boven het schitterende Eigenzanpark, zullen artikelen verkocht worden zoals tegels, bekers, zakdoekjes, honing, molentjes en dergelijke allen voorzien van molenlogo. Ook zal de molen gebruikt worden voor officiële gelegenheden zoals huwelijksinzegeningen.

Het eerste Japanse echtpaar dat in deze molen is getrouwd bracht op dinsdag 17 oktober een bezoek aan Delfzijl en de molen te Farmsum. Het echtpaar Kanmoto werd door burgemeester E. Haaksman en wethouders ontvangen. De huwelijksreis naar Amsterdam, Delfzijl en Parijs is door een Japanse omroep betaald. Daarna reisde het jonge stel op eigen kosten door naar Rome. Het verschil met de Japanse molen zal hun zeker zijn opgevallen. Geen slofjes en zeker geen teakhout. En de Delfzijlster molenaars Bijl en De Waal vragen aan de bezoekers zeker niet om hun pasje. Het kersverse echtpaar zal het bliksembezoek niet licht vergeten en dat geldt ook voor de Japanreizigers uit Delfzijl.

Technische gegevens van molen YUME, met dank aan molenmaker Verbij uit Hoogmade.

Vlucht	Binnenroede	24.56m.
	Buitenroede	24.66m.
Fabrikant	Straathof - Rijpwetering	
Bovenas	Gieterij Hardinxveld-Giessendam	
Bovenwiel	60 kammen	
Bovenrondsel	31 staven	
Spoorwiel	96 kammen	
1° Steenrondsel	28 staven	
2° Steenrondsel	25 staven	
Stenen	twee 16-ders	

Hoog en luchtig bezoek

door Ida Wieringa-Spijk

12.30 uur. Een strak blauwe lucht. Een lekker maalwindje uit het zuiden. De ideale weersomstandigheden die een vrijwillig molenaar zich kan wensen. Het terrein rond de molen ligt er stralend bij. Het gras is naar de kapper geweest. Nog bloemen in de bloei en 2 spelende katten in de zon voor het huis.

13.00 uur. Ik zie boven Oosteinde een blauwe luchtballon aankomen drijven. Deze landt vlak bij de Eemshaven en verdwijnt uit het zicht. Een paar minuten later komt er een meer kleurige ballon rechts de molen voorbij. Voor ik er erg in heb komt er nog een ballon voorbij. Een gele dit keer. Deze is ongeveer 300 meter van de molen verwijderd. Gauw even een foto maken. Mijn gedachten blijven bij die gele ballon. Het zouden best eens kunnen zijn. Daar rijdt een gele bus met een blauwe onderrand. De ballon landt op de Emmadijk (de zeedijk). Daar zie ik die gele bus ook weer. Vervolgens ga ik koffie maken met een stijve nek van het naar die ballonnen kijken. Dan zie ik 2 mannen aan komen lopen. Het zijn Pieter en Johannes Kooistra uit Joure. De gele bus met de blauwe onderrand staat op de dijk. Die gele ballon flitst het door mijn hoofd. Inderdaad, het was Pieter Kooistra die daar zojuist voorbij kwam drijven. Z'n broer Johannes, ook vrijwillig molenaar, reed in de gele bus en volgde zijn broer via een radio contact.

De hete koffie smaakte opperbest. Doodmoe, koud en stijf liet Pieter zich in een stoel zakken en pleegde een telefoontje met de thuisbasis. Dan komen de verhalen. Ze zijn 's morgens al heel vroeg vertrokken richting Maastricht. Omstreeks 6 uur is Pieter daar op gestegen in de ochtend schemering. Door een goed samenspel met je partner op aarde, navigeren en contact houden kwam eindelijk de Eemshaven in zicht. Reken maar dat een flinke dosis weerkennis je ook goed van pas komt. Op een zeker moment signaleert Pieter een draaiende molen vlakbij de kust. Dat moet de Goliath zijn zegt broer Johannes. Als het een beetje meezit gaan we daar straks even naar toe.

17.30 uur. Als ik de deur achter mij dicht trek en tegen de wind in naar huis fiets besef ik mij pas goed, dat de ballonvaarders alleen maar voor de wind kunnen gaan. Ik wil Pieter en Johannes Kooistra uit Joure hartelijk bedanken voor hun luchtig bezoek aan de Goliath.

Even stilstaan bij...

door H. Blaauw

Mit heur baiden

De meulen in de mörgen draait,
En zingt zoo daip en vaast
Of mit de wind, dei vroug al waait,
Zien lust in 't leven waast.

Zien schaar' laangs gras en bloumen maait,
Mit braaide, aingoale slag,
Of hai nou aal de Kinder aait,
Dei hai beschaarmen mag.

Noar wat veur streek zien kap ook kruit,
Hai's keunink op zien diek;
Of 't wintert, regent, ales bluit --
Hai holt zien aigen riek.

Hai dailt 't mit d'olle Boas allain,
Dei hier bie hom is zet:
In 't rooie boai,--zoo braid en klain,
Mit ringboard, pladde ped'.

En sloepen dampen om heur tou,--
Dat waike wil e nait!
Dan rit de meulen mit zien rou
In voazels 't klamme klaid!

As 't westen wild van wolken is,
Vol wind de bolle locht,
Dan hoelt e, in zok zulf wel wis
Van krachten, dei gain zogt.

Dan is in 't zwaarde van de nacht
De meulen 't donker spouk,
Dat dreunt en draigt, en jagt en klagt
Oet wind- en woaterhouk.

Moar ainmoal stait zien rou in 't kruus,
Geff zunner 'n woord 't bericht:
"Mien olle Meester?... nait meer thuus ..."
Dan blift de deure dicht.

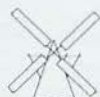
'n Aanner licht wel weer de vaang;
De meulen zingt weer vaast,
Of mit de olle slag en zaang
Zien lust in 't leven waast!

Nikl. Griep
(meester Dijkstra)

Op een mooie zomerdag zaten we met ons beiden onder een oude appelboom in Noordbroek. Dijkstra en ik. Je houdt van molens, zei hij, en ik zal je het gedicht voorlezen, dat ik zojuist gemaakt heb. Het was een genot om naar hem te luisteren! Jan Boer zegt in de inleiding van Keur oet gedichten van Nikl. Griep: IEDER DIE ZIJN VERZEN HARDOP LEEST, OF LIEVER LAAT VOORLEZEN EN HET LIEFST DOOR HEM ZELF, DIE KOMT TOT DE BRON VAN ALLE BELEVENISSEN; het lichamelijk lijden en het geestelijk strijden van een introvert gevoelsmens, die zich moeilijk binnenste buiten keert.

Onder de boom waar we zaten hadden we de kijk op de molen van Begeman, DE NOORDSTAR, niet op de dijk maar aan de westkant van het dorp.

Wie het gedicht leest en herleest, voelt met deze gevoelsmens mee. De molen, die reeds vroeg in de morgen draait. De schaduwen van de

wieken over gras en bloemen. Het kruien van de kap op de wind. Een molen, die staat in de dampen van de vochtige lucht en 's nachts lijkt op een donker spook. Maar hij ziet ook de molenaar in zijn roodbaaien hemd en zijn platte pet. Later verdiepte zich zijn eigen leven en doorleefde hij de menselijke noden en behoeften heel sterk en weet hij wat lijden is, want hij behoorde niet tot de sterksten.

Moar ainmoal stait zien rou in 't kruus,
Geft zunner 'n woord bericht:
"Mien olle Meester?... nait meer thuus..."
Din blift de deure dicht.

Heeft hij het voelen aankomen? Op 4 mei 1946 stierf hij op de leeftijd van zesenzestig jaar.

Het laatste nummer van DE ZELFWICHTER voor 1995. Het jaar loopt ten einde. Een tijd om nog eens na te denken. Bij het ouder worden haasten de jaren zich. De gedachten gaan vaak weer naar het verleden. Vooral tegen de Kerstdagen denken velen aan de goede tijd, die ze nog beleven. Vaak met opluchting en blijdschap: "We zijn er nog".

Dat doorleven mijn vrouw en ik, wanneer we 's avonds op de bank naar buiten staren en naar vele van de twaalfduizend auto's, die dagelijks door Rolde gaan. Heel merkwaardig is het laatste gedicht van Dijkstra "Herdenken", dat zo eindigde:

't Is troosten en herdenken,
Wat bloemenweelde geeft;
't Is of in doodenstilte
'n Stain dit nog beseft.

Waar ben de mensen bleven,
Dei hier van jong tot old
Veur heur bestoantje streden?
Dei hebben d'haanden vold...

We wensen u allen nog een lang gezegend leven en een zeer gezond en voorspoedig 1996 en niet te vergeten een vreugdevol molenjaar.

Windmotoren in de provincie Groningen

(aanvullende informatie)

Naar aanleiding van het bovengenoemd artikel in DE ZELFWICHTER van september 1995 heeft de heer F.L. van der Zwaag nog enkele interessante gegevens over windmotoren. Hij is opgegroeid in het wereldje van windmolens, stoomgemalen en windmotoren in de GROOT HARKSTEDER POLDER te Harkstede. Zijn vader was machinist op het stoomgemaal van deze polder aan het Slochterdiep van 1913-1951 (Grootte polder 1300 ha.) Hij geeft hieronder een gedetailleerd technisch verhaal over de samenstelling van een windmotor.

Volgens mijn vader stonden er in die jaren 33 windmotoren in de Groot Harksteder polder. Zowel grote als kleine. Sommige zijn door hem geplaatst in samenwerking met machinefabriek Bakker en Hamminga te Uithuizen. Andere fabrikanten waren o.a. Firma Loning in Groningen en Firma Bakker te IJlst. Reparatie en onderhoud berustten bij mijn vader. In de dertiger jaren bouwde mijn vader zelf de windmotoren (aantal ongeveer 20) zowel in de polder als daarbuiten. De meesten waren bestemd voor polderbemaling. Twee waren bestemd voor ijsverenigingen voor het onderwater pompen van de ijsbaan. De windmotoren waren bestemd om lager gelegen gedeelten van voornoemde polder te bemalen, omdat het niveau te laag was voor de bemaling van het stoomgemaal. Door intensieve samenwerking met mijn vader (J.J. van der Zwaag) kan ik dus oordelen over de constructie, de werking en de bediening van de windmotor.

Ik beperk mij tot de middelgrote windmotor in bovengenoemde polder. De werking van klein en groot is in principe gelijk. De windroos van de door mijn vader gefabriceerde windmotoren hadden een diameter van 3 à 4 meter, voorzien van 18 schoepen. De windmotor is van Amerikaanse origine. De windmotor is een 100% stalen constructie. De bouw bestaat uit een toren. De onderkant van de toren wordt ingemetseld op 1,50 cm. beneden het maaiveld. De ribben van de toren zijn zware hoekijzers. De hoogte van de toren is afhankelijk van de plaats van bestemming (bosrijke omgeving of vrije veld). De toren wordt versterkt door hoekstalen binnenramen en trekstangen. Boven op de toren wordt een gietijzeren muts geplaatst, met een groot draagvlak. In het centrum is de muts voorzien van een rond gat van ongeveer 12 cm. De kop van de windmotor bestaat uit een gietijzeren kolom, waaraan de kleine staart wordt bevestigd.

De functie van de kleine staart

De kleine staart is een soort van reguleteur. Het blad van de staart is in grootte 1:5 t.o.v. de grote staart. De constructie van de staart is zodanig dat het blad aan de buitenkant van de cirkel van de windroos zit. Bij sterke windstoten zal de kleine staart de kop van de windmotor iets uit de wind slaan. Verder naar rechts aan de kop zit de scharnierende grote staart. Nog verder naar rechts is een gebogen stang aangebracht met aan het uiteinde een haak waaraan een zware trekveer bevestigd is. De kolom is van boven voorzien van twee lagerstoelen met een onderlinge afstand van 40 cm. Op de lagerstoelen worden twee glijlagers geplaatst voor de horizontale as. Op deze as wordt aan het uiteinde de windroos geplaatst. Tussen de lagers zit op de horizontale as een groot tandwiel bevestigd.

Door de muts van de toren loopt een buis (doorsnede van 12 cm.) met een lengte van 175 cm. Deze buis steekt 20 cm. boven de muts uit. Dit gedeelte van de buis wordt omvat door dezelfde gietijzeren kolom. Deze buis is voorzien van één verticale lager boven in de buis en één onder in de buis. Een lange verticale as wordt door deze lagers aangebracht en aan de bovenkant met een ronsel verbonden. Hierdoor is de draaiende beweging tot stand gebracht van de horizontale as en de lange verticale as die naar beneden gaat. We laten nu de buis door de muts zakken, die gelagerd wordt door de muts en aan de onderkant door een zgn. spinnekoplager. Het zal u duidelijk zijn, dat de kop van de molen met toebehoren draaibaar is middels een kogelring op de muts.

De constructie van de windroos

De windroos bestaat uit zes hoekstalen spaken, onderling verbonden door twee ringen (binnen- en buitenring). Iedere sector bevat 3 bladen of schoepen. In totaal 18. Iedere schoep wordt op de ringen geplaatst onder een hoek van 20 graden. (Doel: Zo groot mogelijk effect van de

*Bakkers molen in de GrootHarkstедerpolder.
De man met de hoed is J.J. vd. Zwaag.
(foto: FLvdZ, ±1956)*

wind ontvangen) Vaststaand feit is: De grote scharnierende staart staat altijd in de windrichting. Indien de molen in werking is, staat de windroos op de wind (de horizontale as staat in dezelfde richting als de grote staart.) De windroos staat nu haaks op de grote staart. Wanneer de windmotor gestopt moet worden, zullen we de kop 90 graden naar links moeten verdraaien. Dan waait de wind zijdelings langs de roos. Dan staan de staarten als het ware tegen elkaar aan en staat de windroos evenwijdig aan de grote staart. Nu wordt de windroos niet meer bekrachtigd. We kunnen de windmotor ook b.v. op halve kracht zetten door het draaien van de kop 45 graden naar links.

In bedrijfsstelling

Aan de rechterkant van de grote staart is een krachtige trekveer verbonden. Het andere uiteinde van de veer is verbonden aan de stang, die aan de kolom verbonden is. Staat de windmotor in stopstand, dan zal de grote trekveer in maximale spanning staan. Aan de linkerkant van de grote staart is een ketting verbonden. Deze ketting loopt via katrollen en via de kleine staart (die vast aan de kolom bevestigd is) naar beneden tot anderhalve meter afstand van de grond. Op anderhalve meter afstand van de grond is een lier met pal en palwiel gemonteerd. Met deze installatie kan de ketting verlengd en verkort worden. Als de ketting maximaal opgedraaid is op de haspel, staan de staarten tegen elkaar aan. Als de pal op het palwiel geplaatst is, is de windmotor buiten bedrijf. Als we de windmotor in bedrijf stellen, moet de pal van het palwiel worden genomen en draaien we de slinger weer terug. Dan wordt de ketting weer verlengd. De krachtige veer zal de kop weer 90 graden naar rechts draaien.

De waterverplaatsing

Dit kan op verschillende manieren geschieden. Volgens mij meestal door een vijzel, maar kan in andere gevallen ook plaatsvinden door een horizontaal liggende centrifugaalpomp (deze ligt op de bodem van de gemetselde kelder). In het centrum aan de bovenkant van deze pomp is een grote opening aangebracht voor instroming van water. Een schoepenwiel zorgt door middelpuntvliedende kracht, dat het water in de uitlaatbuis gestuwd wordt. Deze uitlaatbuis is voorzien van een terugslagklep, ter voorkoming van het terugstromen van boezemwater. Moet het water opgevoerd worden naar extreme hoogtes, dan moet de verplaatsing gebeuren door een plunjerpomp (met kleppenstelsel). Bovengenoemde informatie over de windmotor is gebaseerd op een vlucht van 3 à 4 meter. De opbrengst van het water is uiteraard afhankelijk van de grootte van de windmotor. Naar schatting van 8 m³ tot 20 m³ per minuut.

Verstild verleden (15)

door H.A. Hachmer

Dit jaar sluiten we de rubriek Verstild Verleden af met een markante Stadsmolen, molen DE NOORDSTAR aan de Noorderbinnensingel. Volgend jaar trekken we weer de provincie in.

DE NOORDSTAR was een buitenbeentje. Het onderstuk was deels van steen en deels van hout. De stellingschoren liepen anders dan gebruikelijk, recht naar beneden en de molen was in tegenstelling tot vele Groningse collega's een forse breedgeschouderde heer.

DE NOORDSTAR werd in 1784 gebouwd ter opvolging van een standerdmolen. De laatste eigenaar van de standerdmolen was Fedde Jochems. Hij verkocht de molen in 1783. Helaas wordt uit de voor deze rubriek geraadpleegde gegevens van B. van der Veen Cnz. niet duidelijk wie opdracht gaf voor de bouw van de nieuwe molen. Weet u het, laat het ons dan weten.

Volgens een in 1828 geschreven Schoolmeesterrapport was DE NOORDSTAR uitgerust met drie paar maalstenen. In 1852, als de erfgenamen van Petrus Johannis Bus hun aandeel in de molen verkopen, is er sprake van een koren-pel-en kruut! molen. DE NOORDSTAR was gedurende de gehele 19e eeuw eigendom van een tweemanschap. In 1828 waren dit Pieter Heijes en J. Dooijes. In 1834 verkocht Pieter Heijes zijn deel aan Petrus Johannis Bus. Het was overigens niet ongebruikelijk dat grotere molens meerdere eigenaren kenden. We kunnen een eigenaar dan beter zien als aandeelhouder in een onderneming dan als molenaar. In feite deden de knechten het werk.

Op 4 juli 1894 sloeg het noodlot toe. De molen werd door de bliksem getroffen, maar de brand werd door drie brandspuiten met succes bestreden. Tien jaar later wist de Rode Haan toch victorie te kraaien. Op 17 februari 1904 brandde de molen tot de grond toe af. De molen werd door de eigenaren, de erfgenamen van weduwe J. Dooijes, niet meer opgebouwd. De as van de molen is nog verkocht naar Drente en waarschijnlijk in Noord- of Zuid Barge terecht gekomen. De Stad was door deze brand weer een molen armer. Later werd op de locatie van de molen een watertoren gebouwd.

Reactie op Verstild Verleden 14

De heer S. van der Wal uit Heerlen wees ons er op dat in het in 1981 verschenen Groninger Molenboek, op pagina 76 wordt beweerd dat het

restant, dat ten onrechte DE VERFMOLEN wordt genoemd, van molen DE MEEUW VAN BUS zou zijn. Hij vroeg zich na het lezen van Verstild Verleden (14) in twijfel af of het nu nog bestaande restant van koren-molen DE HELPMAN is of van DE MEEUW.

Welnu, het restant staat aan de Helpermolenstraat en is van de HELPERMOLEN. DE MEEUW stond aan het einde van de Helperwestsingel.

Waarschijnlijk heeft men bij het samenstellen van het Groninger Molenboek de fiches 561a, bijlage van beschrijving HELPERMOLEN en 562-563 beschrijving DE MEEUW uit het archief van B. van der Veen Cnz. verwisseld.

Wij blijven overigens alert op eventuele onnauwkeurigheden in het archief van B. van der Veen Cnz. De heer W.O. Bakker uit Harkstede, waar een kopie van het archief berust, heeft al heel wat aanvullingen en verbeteringen toegevoegd.

Molen De
Noordstar
omstreeks de
eeuwwisseling.

(Collectie
Gemeentearchief
Groningen).

Molens in Uithuizermeeden

door P. van Dijken

Door de eeuwen heen was dit Noord-Groninger lintdorp drie korenmolens rijk. In de Eemspolder ten noorden van het dorp is heden ten dage nog steeds poldermolen DE GOLIATH te vinden.

In dit schrijven wil ik u echter de drie korenmolens onder de aandacht brengen en wel van zuid naar noord. Toevallig is de zuidelijkste standplaats de oudste molenplaats en de noordelijkste het jongste. Op de oudste plaats, gelegen ca. 0.8 km. ten noordoosten van de kerk aan de westzijde van de hoofdweg stond vanouds op een heuveltje de zogenaamde roggemolen, een standerdmolen. Op een kaart van 1686 staat hij als zodanig aangegeven. De molen was gebouwd voor 1628, want hij mocht in dat jaar vanwege de provinciale Molen-resolutie van 12 augustus op de belasting van het gemaal blijven staan.

Al voor 1781 is deze standerdmolen vervangen, het precieze bouwjaar van de nieuwe molen is niet bekend. Het was een achtkante, met riet gedekte bovenkruier, zonder stelling op een heuvel. De opvolger van de standaard werd aan de oostzijde van de hoofdweg geplaatst, de sarries-hut staat er nog. De inrichting bestond uit twee koppels maalstenen en de molen had een vlucht van 76 voet.

In 1825 was de molen de aangewezen molen voor het korenmolens-ressort Uithuizermeeden. (resolutie 12 december).

In 1831 werd de molen aangeduid als "oud, maar in goede staat". Eigenaren waren voor 1802, Anje Jans Lomans en Jan Willems Helmer, die op 7 april de molen verkochten aan Nanne Alberts Dijkhuis. Deze werd in 1830 opgevolgd door zoon Poppe Nannes Dijkhuis. Poppe verkocht in 1838 de molen aan Jan W. Nienhuis, welke de molen in 1841 verkocht aan Derk Cornelis Smit. In 1880 werd Jan Willem Maarhuis eigenaar. Hij liet de molen in 1881 of 1882 slopen. Vermoedelijk zijn onderdelen van de molen gebruikt bij de bouw van de molen op de noordelijkste molenplaats te Hefswal.

De tweede en middelste molenplaats is gelegen 1.5 km. ten noordoosten van de kerk aan de oostzijde van de hoofdweg en ten noorden van de spoorlijn. Voor 1748 is hier een achtkantig reithok (bovenkruier) gebouwd. Op een kaart van 1781, getekend door Theodorus Beckeringh, staat de molen aangegeven als pelmolen. In 1748 is Geert Claassen pelmulder, in 1756 genoemd "pelmolenaar Geert Claassen Stuvezak" op de Meeden. In 1786 verkopen Claas

Geerts Stuivinga en Marrandi Baar de molen aan Balster Hendriks. Balster Hendriks is in 1812 nog steeds eigenaar en noemt zich dan eveneens Stuivinga. Omstreeks 1819 wordt de molen wegens ouderdom gesloopt en vervangen door een forse achtkante bovenkruier. De vlucht bedraagt 22 meter en de molen gaat als SIMSON door het leven. De nieuwe molen wordt ingericht als pelmolen met twee stenen. In 1830 verkopen de erfgenamen van Hendrik Balsters Stuivinga, " een voor weinige jaren nieuw gebouwde welbeklante pelmolen" aan Balster Fokkes Wiersum. Deze blijft tot 1865 eigenaar. Op 14 juni 1844 krijgt hij vergunning om de molen mede in te richten voor het malen van graan. In 1865 wordt Jan Willems Maarhuis eigenaar. In 1917 verkopen zijn erven, in totaal zes kinderen, de molen aan Derk Schuur. Vier jaar later wordt de molen voor f 10.850,- verkocht aan graanhandelaar Johannes Moorlach. Mulder Ko Veenstra houdt de molen tot 1937 voor Moorlach in bedrijf. In de loop der tijd veranderde de Simson wel, de molen kreeg een ijzeren as, later op één roede zelfzwichting en nog later op beide. Al deze verbeteringen hebben de Simson niet gered. In 1937 werd hij gesloopt om plaats te maken voor een moderne meelfabriek welke hedentendage nog bestaat als onderdeel van Ranks Meel, een Brits concern.

*Korenmolen Simson omstreeks 1930
(Foto; Collectie WOB)*

De derde en meest noordelijk gelegen molenplaats vinden we 2.5 km. ten noorden van de kerk te Hefswal aan de zuidzijde van de Hefswalsterweg.

In 1881 koopt Jan Harkes van der Molen hier voor f 2000,- een behuizing met 39.75 ha. grond en laat hierop een achtkante bovenkruier met stelling bouwen. De molen, DE HOOP genaamd, wordt ingericht als koren- en pelmolen. Bij de bouw is gebruik gemaakt van het achtkant van de oliemolen van Aalfs te Bedum. In 1917 koopt Pieter van der Molen DE HOOP met behuizing en schuur voor f 6000,-. In januari 1935 wordt de molen tijdens een noordwester storm beschadigd. Het achterhek met zelfzwichting slaat weg. In 1944 is de roede met zelfzwichting nog van nieuwe lussen voorzien, doch in 1948 is de onderhoudstoestand zo slecht dat herstel f 15.000,- moet gaan kosten. Dit gaat niet door er komt een elektrische maalderij. Op 6 mei 1949 wordt een sloopvergunning verstrekt. In het voorjaar van 1950 wordt de bovenbouw gesloopt. In 1972 volgt een groot deel van de onderbouw, terwijl in 1977 de laatste restanten worden opgeruimd. Thans is ter plaatse transportbedrijf Pilat gevestigd.

De molen aan de Hefswal werd in mei 1940 door de heer W.O.Bakker gefotografeerd.

Een nieuw Overijssels Molenboek

door M.E. van Doornik

Wind- en watermolens in Overijssel is de titel van het door F.D. Zeiler en G.J. Perfors samengesteld boek. Het boek telt 144 pagina's, is geïllustreerd met foto's van G. Dekkers en voorzien van hard linnen omslag in vierkleurendruk.

Het boek is verschenen in augustus 1995 en te verkrijgen via de boekhandel of Uitgeverij Waanders, Postbus 1129, 8001 BC Zwolle. (ISBN 90.400.9754.2 Prijs f 49,49 + f 9,- porto)

Voor ons ligt het nieuwe Overijssels Molenboek, waar we lang naar hebben uitgekeken. Het vorige boek verscheen in 1972 en is na bijna een kwart eeuw dermate verouderd, dat een nieuwe uitgave gerechtvaardigd is. Door wijzigingen en het weer compleet maken van een aantal molenrompen tot volwaardige molens is het bestand sterk veranderd. Voorbeelden vindt men onder andere te Lattrop, Tilligte en Markelo.

Het boek is rijk geïllustreerd met molenfoto's in kleur en zwart/wit op paginaformaat. Men kan van een echt fotokijkboek spreken. Water(rad)molens zijn niet vergeten. Er zijn vele fraaie opnamen, waarop de molenbiotoop goed te zien is. Heel mooi is de foto van de molen te Welsum met een dreigende hemel en twee regenbogen op de achtergrond. Een prachtig winters tafereel ziet men bij de molen van Vilsteren. Zelfs kleine ijzeren poldermolentjes en grote, moderne windturbines zijn niet vergeten. Uniek in Nederland is een moderne waterkrachtcentrale op de Overijsselse Vecht. Deze fotoreeks wordt in dit boek op twee plaatsen onderbroken door tekstblokken.

In het eerste blok "Molens in vogelvlucht" wordt het ontstaan, de ontwikkeling, sloop en restauratie van molens beschreven.

In het tweede tekstblok worden besproken: de STICHTING DE OVERIJSSELSE MOLEN; de strijd om de molenbiotoop; de in deze provincie voorkomende molentypen en molenfuncties. Beide blokken zijn voorzien van diverse oude foto's.

Achterin het boek vindt men een inventarisatie van zowel wind- als waterradmolens met technische gegevens. Zeer belangrijk zijn de vermeldingen van biotoopcijfers en de stelling- of belthoogtes. Heel leuk is dat men vier vlak over de grens staande Duitse molens heeft opgenomen.

De pagina's met gegevens zijn helaas in vier kolommen verdeeld, per molen één kolom, soms twee, waardoor de tekst erg klein is geworden.

Bovenaan de kolom vinden we een foto op postzegelformaat van de beschreven molen en dito situatiekaartjes. Het molensymbool ontbreekt vaak en een vergrootglas is raadzaam. Foto's op postzegelformaat bij de inventarisatie was niet zo erg geweest als ze elders in het boek paginagroot waren afgedrukt, maar dit is niet bij alle molens het geval. Zo ontbreekt een foto van de molen te Almelo. De op pagina's 118 en 119 afgebeelde windturbines in de Noordoost-polder horen in dit molenboek niet thuis. De NOP ligt in de provincie Flevoland.

Bij de technische molenbeschrijving, met name van de fabrikantgegevens van de bovenassen, zijn waarschijnlijk problemen ontstaan met de tekstverwerking.

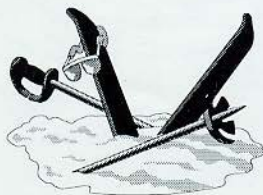
In hetzelfde inventarisatiehoofdstuk is bij de molen van Welsum (inv. no. 280), een foto van Marle geplaatst en bij de molens van Lattrop en Marle zijn verkeerde situatiekaartjes geplaatst. Plaatsnamen waar de molens staan zoeken we met moeite op terwijl de gemeentenamen pontificaal zijn afgedrukt. Daardoor zal dit boek bij vele molenliefhebbers, de toets der kritiek nauwelijks kunnen doorstaan. In tegenstelling met het Nieuw Utrechts Molenboek (1991) komen uitgebreide historische en technische gegevens zoals het formaat van achtkanten niet aan bod.

Op pagina 142 vindt men een uiterst summiere lijst met molenrompen in Overijssel. Hoewel er in de provincie prachtige rompen staan, die met weinig middelen kunnen worden gecompleteerd zoals de Jonge Gerrit te Wijhe en de romp te Sint Jansklooster, kan men uit de lijst niet opmaken waar ze staan! Een overzichtskaart met de ligging van de molens zal men eveneens tevergeefs zoeken. Door deze aanpak is het een molenboek met mooie foto's geworden, maar met te weinig achtergrondinformatie.

Een foto op postzegelformaat van de in 1984 herbouwde beltkorenmolen Westerveldse Molen te Tilligte.

(foto; MEVD, 20 april 1985)

Over een molenverzameling

door C.E. van der Horst

● **1. WINDMÜHLEN IN SCHLESWIG-HOLSTEIN IN ALTEN ANSICHTEN BAND 7** door Walter Heesch, Zaltbommel 1994- 160 pagina's.

ISBN 90.288.5954.3. Prijs in de Nederlandse boekhandel is f 37,90.

Zoals de titel reeds aangeeft is dit alweer het 7e deel van deze Duitse molenserie. De schrijver lijkt wel aan het einde te zijn gekomen van zijn mogelijkheden. Slechts 64 verschillende molens zijn afgebeeld op de 139 pagina's die hiervoor bestemd waren. Bij veel molens vinden wij in plaats van een afbeelding een plattegrond waar de molen gestaan heeft. En dat is niet wat wij als molenliefhebbers verwachten. Het noorden van Duitsland is met dit boekje nu wel voldoende in oude ansichten behandeld. Stoppen dus!

● **2. ONZE MOLENS VAN NU EN TOEN** door J. Bataille e.a.- Zwevegem-november 1994- 125 pagina's, geïllustreerd. Prijs ± f 28,-.

Dit Vlaamse boek behandelt alle molens die ooit in de gemeente Zwevegem (West Vlaanderen) gestaan hebben. Behalve in de plaats Zwevegem hebben molens gestaan in de kerkdorpen Heestert, Moen, Otegem en Sint-Denijs.

Dit interessante boek, afmetingen 17 x 24 cm. is uitgegeven naar aanleiding van de volledige en maalvaardige restauratie van de gesloten standerdmolen MORTIERS MOLEN te Zwevegem. De molen werd op zondag 11 september 1994 opnieuw ingewijd. Deze molen is momenteel de enige standerdmolen ter wereld met volledig verdeckerde wieken. De molen kreeg zijn verdekking reeds in 1935 als een der eerste molens in Vlaanderen.

Het keurig verzorgde boekje, geïllustreerd met zwart/wit foto's is beslist aanbevelingswaardig. Ik kocht dit boekje bij STICHTING LEVENDE MOLENS NEDERLAND, Vincentiusstraat 7, 4701 LM Roosendaal.

De volledig gerestaureerde drie zolder
standermolen te Zwevegem (West-
Vlaanderen) De enige standermolen met
vier verdekerde wieken
!Foto: CEvdH, 29 mei 1994)

Van romp tot maalvaardige molen met een
vlucht van 23.80m. en één koppel 16-der
stenen. De nieuwe Werkhovense molen
RIJN EN WEERT. Prentbriefkaart
(collectie CEvdH)

● **3.** DE OSSE MOLENS, uitgave van STICHTING DE OSSE MOLEN in samenwerking met de gemeente Oss, 1994, 34 pagina's, zwart/wit geïllustreerd. Prijs f 5,- + f 2,30 porto.

Dit is een eenvoudig boekje dat voornamelijk handelt over twee nu nog bestaande windmolens in Oss, namelijk molen ZELDENRUST, een ronde stenen stellingmolen aan de Kruisstraat, anno 1860 en de ronde stenen stellingmolen NIEUW LEVEN aan de Nieuwe Brouwerstraat, anno 1894. Beide molens zijn nu draai- en maalvaardig gerestaureerd en kunnen er weer heel wat jaartjes tegenaan.

De lotgevallen van twee reeds verdwenen molens van Oss, een ronde stenen beltmolen aan de Berghemseweg (1798-1944) en de achtkante stellingmolen aan de Hescheweg (1895-1947) worden in het boekje weergegeven met heel summiere omschrijvingen. Het boekje is te bestellen bij het museum Jan Cunen, Molenstraat 65, 5341 GC Oss.

● **4.** TOEN LEEFDE DE BOVENKERKERPOLDER VAN DE WIND, DRIEHONDERD JAAR MOLENS EN MOLENAARS IN DE BOVENKERKERPOLDER door J. Hoogendoorn. Afmetingen 15x24 cm, 64 pagina's, zwart/wit illustraties. Prijs f 15,-. Om de geschiedenis vast te houden van 11 verdwenen watermolens, heeft de Vereniging Historisch Amstelveen dit eenvoudig geniete boekje uitgegeven. Al voor het begin van deze eeuw moesten drie molens van deze polder worden afgebroken. Voor de rest werd in 1915 het doodvonnis geveld. Thans resteren nog slechts twee rompen. Het boekje met heel wat wetenswaardigheden en een volledige lijst van molenaars is verkrijgbaar bij de Vereniging Historisch Amstelveen, Pandora 1b, 1183 KK Amsterdam.

● **5.** IN ERE HERSTELD..., KORENMOLEN RIJN EN WEERT, WERKHOVEN samengesteld en geredigeerd door Kees Broekman. Afmetingen 155x220 mm., 48 pagina's, zwart/wit geïllustreerd, omslag kleurendruk. Prijs f 8,-.

Zeventig jaar lang stond er in de Utrechtse plaats Werkhoven een onttakelde ronde stenen molen. Een romp dus, ook wel peperbus genoemd. Het was de korenmolen van G.A. Bouter, welke reeds in 1920 van z'n wiekenkruis werd ontdaan en van elektromotor voorzien. In 1962 werd de voormalige molen aan derden verkocht. Dankzij de immense inspanning van een groep enthousiaste inwoners van het dorp en jarenlange financiële acties is het tussen 1986 en 1994 gelukt om van de stenen kolos weer een draai- en maalvaardige windmolen te maken. Hoe dit alles tot stand kwam kunt u nalezen in het boekje. Het boekje is verkrijgbaar door overmaking van het bedrag op gironummer 81.54.27. t.n.v. Mw. N. Köster-Constandse te Bunnik, met vermelding van 1x Boekje "In ere hersteld".

● **6.** Brochure RUIMTE VOOR MOLENS. Uitgave van DE HOLLANDSCHE MOLEN Amsterdam, 28 pagina's. Prijs f 7,50

De Vereniging DE HOLLANDSCHE MOLEN heeft het jaar 1994 het thema meegegeven AANDACHT VOOR DE MOLENBIOTOOP.

De biotoop is op het ogenblik wel de grootste bedreiging voor windmolens in Nederland. Als een molen geen voldoende wind meer kan krijgen door huizenbouw of bosaanleg wordt het onherroepelijk een dood monument. De vrijwillige molenaar kan op zo'n molen niet meer zijn hobby uitleven. Nu al zijn er in ons land destijds gerestaureerde molens, die nimmer meer draaien. Voorbeelden zijn oliemolen DE OOIEVAAR in Zaandam, ingeklemd tussen hoge fabrieken, KORENMOLEN VAN POLL te Havelte staande tussen de bomen en poldermolen DE KLOOSTERMOLEN te Garrelsweer, belaagd door bos.

Om dit ernstige probleem onder de aandacht te brengen heeft genoemde vereniging de brochure **RUIMTE VOOR MOLENS** uitgegeven. Op duidelijke wijze wordt een lans gebroken voor een betere biotoop. Het boekje is verspreid onder de betreffende autoriteiten. Voor andere belangstellenden is de brochure verkrijgbaar bij Vereniging De Hollandsche Molen, Sarphatistraat 634, 1018 AV Amsterdam. ☎ (020) 623 87 03.

● **7.** Kalender 1996. De amateur tekenaar de heer H. van Velzen verzorgt al jarenlang maandkalenders met door hemzelf getekende molens. Voor 1996 zijn molens uit onze eigen provincie Groningen afgebeeld. De kalender bevat 12 bladen van 12,5 x 21 cm. De tekeningen zijn in zw/w uitgevoerd. Als u wilt weten welke molens er op deze kalender zijn afgebeeld, dan kunt u de kalender bestellen door overmaking van slechts f 5,00 op postgiro 11 38 065 t.n.v. H. van Velzen, Breda, onder vermelding van 'Molenkalender 1996'

● **8.** Kalender 1996 Molens in Nederland.

Onder auspiciën van de Vereniging **DE HOLLANDSCHE MOLEN** verscheen, nu voor 1996, wederom een zeer fraai uitgevoerde kleurige molenkalender. Ook deze kalender is 12 bladig in het groot-formaat 31x45 cm. Bovendien is een extra blad bijgevoegd met de beschrijvingen van alle afgebeelde molens. Molens uit onze provincie zijn in deze uitgave echter niet opgenomen. De prijs van deze in de boekhandel verkrijgbare kalender is f 18,90. Leden van **DE HOLLANDSCHE MOLEN** genieten een korting. DHM, Sarphatistraat 634, 1018 AV Amsterdam, ☎ (020) 623 87 03.

*Eén van de twee
stompen in de
Bovenkerkerpolder te
Nes a/d Amstel.
Schamel restant van
elf poldermolens!
(foto: P. Grund, juni
1977)*

Molentjes

Modelbouwers en niet modelbouwers opgelet:

In de FALLER catalogus 1995/96 troffen wij op bladzijde 80/81 enkele aardige modelmolens aan die behalve bij een H0-spoorbaan zeker niet zullen misstaan op het dressoir. Wellicht kende u al het model van de wipmolen. Nieuw zijn een achtkante grondzeiler en een model van verfmolen DE KAT te Zaandam. De prijzen liggen tussen f 85,- en f 100,-. De modellen zien er realistisch uit en zijn voorzien van een motor. De bestelnummers zijn :

- 376 Kleine windmolen, achtkante grondzeiler
- 377 Windmolen met motor, Verfstoffenmolen DE KAT te Zaandam
- 231 Windmolen met schep, Wipwatermolen DE BLOKKER bij de Kinderdijk
- 233 Schilderachtige windmolen, naar Duits voorbeeld

Molenactiviteitenkalender

2 maart Vergadering van de Vereniging DE HOLLANDSCHE MOLEN het RAI-gebouw te Amsterdam.

Nieuwe leden

(stand tot 22 november 1995)

B. Bernardus	Groningen
S. Bijlsma	Uithuizermeeden
J. Bisschop	Uithuizermeeden
T. Boelee	Rasquert
ir. D.I. Brügemann	Hoogeveen
G. Dekker	Uithuizermeeden
T. Dijksterhuis	Uithuizermeeden
N. Elema	Uithuizermeeden
St. 't Grunneger Bouk	Scheemda
K.H. Hartman	Groningen
E. Kammenga	Uithuizen
G.B. Klein	Uithuizermeeden

H.H.J. Koop
M. Moorlach
G.E. Moorlach
C.H. Perdok
L. vd. Ploeg
E. Rijploeg
T. Sikkema
Fam. Spijk
E.K. Veenstra
W. Wierenga
J.M. Zuidema

Usquert
Uithuizermeeden
Uithuizermeeden
Loppersum
Nunspeet
Roodeschool
Oudeschip
Roodeschool
Uithuizermeeden
Uithuizen
Uithuizen

Laat het
de molens voor
de wind gaan!

RUIMTE VOOR MOLENS

Geen bomen rondom molens
Geen bebouwing bij molens
Maar vrij zicht op molens

Het molenwinkeltje

Onderstaande artikelen zijn bij de vereniging op aanvraag verkrijgbaar. De prijzen gelden afgehaald bij de fam. Dijk, Aduarderdiep 3, 9983 TG DEN HAM (Gr.), ☎ (050) 403 17 22. Bij toezending worden verzend- en portokosten in rekening gebracht. Aangezien deze kosten sterk afhankelijk zijn van de bestelde artikelen, worden zij niet hier, maar alleen op de factuur vermeld. De letter/cijfer kode is de bestelkode.

MOLENAANSICHTKAARTEN (kleur, serie 12 stuks) f 10,00

MA01

Den Andel	KoPel De Jonge Hendrik (7)	Ter Haar	KoPel Standerdmolen (126)
Finsterwolde	KoPel molen Ganzedijk (38)	Uithuizermeeden	WATER Goliath (122)
Noordhorn	KoPel Fortuna (140)	Veelerveen	KOREN Niemans molen (15)
Patersholdsemeer	WATER De Helper (39)	Vriescheloo	KOREN De Korenbloem (16)
Sebaldeburen	WATER De Eendracht (42)	Zuidwolde	WATER Krimpstermolen (9)
Ten Boer	ZA+KO Bovenrijge (20)	Zuurdijk	KoPel De Zwaluw (66)

MOLENFOTO'S (kleur, per serie 10 stuks) f 10,00

MF01

Garmerwolde	WATER Langelandster (21)
Garsthuizen	KoPel De Hoop (114)
KoIham	KOREN Enterprise (98)
Leegkerk	WATER De Jonge Held (57)
Slochteren	WATER Fraeylema (109)
Slochteren	WATER GrootePolder (111)
Slochteren	WATER De Ruiten (113)
Wedderbergen	WATER (127)
Wedderveer	ZAAGM Spinnepkop (128)
Westerwijtwerd	KoPel Zeldenrust (75)

MF02

Appingedam	WATER Olingermolen (6)
Viervlatten	WATER Zuidwendinger (55)
Glimmen	WATER Witte Molen (49)
Klein Wetsinge	KoPel Eureka (1)
Midwolda	WATER Paaltjasker
Onderdendam	WATER Zilvermeeuw (10)
Overschild	KOREN Windlust (22)
Spijk	KoPel Ceres (18)
Westerwijtwerd	WATER De Palen (77)
Zuidwolde	WATER 't Witte Lam (12)

THEELEPELTJES

TH01 Molenaafbeelding in diverse typen op steel f 4,-.

TH02 Verzilverd, met ovale of ronde Delfts blauwe molenaafbeelding f 5,-.

STICKERS

ST01 Met embleem Vereniging Vrienden van de Groninger Molens f 1,-.

ST02 Met afbeelding van een Groninger Molen f 1,-.

MOLENBOUWTEKENINGEN (schaalmodellen)

BT01 Standerdmolen f 10,-.

BT03 Stellingmolen f 12,50

BT02 Wipmolen f 10,-.

BT04 Spinnemolentje f 5,-.

BT05 **KARTON BOUWPLATEN** (diverse modellen) f 7,50

BP01 **BORDUURPATRONEN** (met diverse molenaafbeeldingen) f 10,-.

LB01 **LESBRIEF** over molens f 1,-.

MT01 **MOLENTEGELTJES** f 5,-.

LF01 **LUCIFERS** (in doosjes met molenaafbeelding) Verpakt per 9 stuks f 2,50

BR01 **BROCHURE** Zelfzwichter
40 pagina's informatie in gekleurde omslag f 2,50

ZZxx **DE ZELFZWICHTER** (verschijnen nummers) t/m nr.20 f 2,00, vanaf nr.21 f 2,50

Postbus 213

9700 AE Groningen